

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Емил Спасов Панушев на дисертационния труд „ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ЕНЕРГИЙНИТЕ БОРСИ ВЪРХУ ФУНКЦИОНИРАНЕТО НА ЕНЕРГИЙНИЯ ПАЗАР В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ“ на Иван Василев Иванов за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по научната специалност „Световно стопанство и международни икономически отношения“
в СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Рецензент: Професор доктор Емил Спасов Панушев

Автор на дисертационния труд: Иван Василев Иванов

Тема на дисертационния труд: ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ЕНЕРГИЙНИТЕ БОРСИ ВЪРХУ ФУНКЦИОНИРАНЕТО НА ЕНЕРГИЙНИЯ ПАЗАР В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

I. Общо представяне на дисертационния труд:

- Представеният за рецензиране дисертационен труд е посветен на влиянието на енергийните борси за функционирането на пазара на електроенергия в Европейския съюз.
- Разработката е с обем от 145 страници, от които 139 страници основен текст и 6 страници приложения.

3. Дисертацията е организирана в следната структура – въведение (увод), три глави, заключение, списък на използвана литература и приложения. Структурата е балансирана и отразява поставените цели и задачи.

4. За написването на дисертационния труд докторантът е посочил 83 източника, от които 20 на български език и 63 на английски език. Използваната литература показва, че докторантът се позовава на отделни изследвания и публикации в България по разглежданите проблеми. Използваните чуждестранни източници са предимно официални издания на Европейския съюз.

5. Към дисертационния труд са представени две приложения – 1-Номиниран Оператор на Пазарите на Електроенергия (НОПЕ) и 2-Стойности на индекса ELIX през 2019 г. Приложението са част от научно-приложното изследване на докторанта.

II. Проценка на формата и съдържанието на дисертационния труд.

1. Актуалността на разработвания в дисертацията научен проблем произтича от промените във функционирането на енергийните пазари и зависимостта на ЕС от вноса на енергийни ресурси и неговото влияние върху ценовата стабилност и възможностите за прилагане на пазарни механизми при търговията с електроенергия. Спецификата на тези процеси в условията на икономическа интеграция са предпоставка за анализи на отражението върху националните икономики на въвеждането на организирана търговия. В дисертационния труд е изследвано отражението на този пазарен модел върху организационната структура и поведението на участниците на тези пазари.

В дисертационния труд са ясно дефинирани целите и задачите на изследването, като се издига тезата за възможностите на пазарите на едро на електроенергия да разширят достъпа на други участници. По този начин борсовата търговия ще създаде предпоставки за осигуряване на прозрачност при определяне на цените и ще разшири конкуренцията и сигурността на доставките.

Значимостта на изследването се откроява във формулирането на виждания за отражението на новата политика на ЕС, дефинирана за програмния период 2021-2027 година, наречена „зелен пакт“, с който се издига на ново равнище значимостта на екологичния подход за мястото на ЕС в световното стопанство. Използването на алгоритъм за измерване на въздействието на енергийните борси върху търговията с електроенергия е дало възможност на докторанта за повиши аргументираността на представените виждания и оценки.

2. Изследваните проблеми са предизвикателство за редица изследователи в страната и в чужбина, предвид сложния характер на енергийния сектор и търговията с електроенергия при висока степен на монополизация в отрасъла. В исторически план могат да се видят редица промени в моделите на организиране на енергийния пазар и разнообразие от концепции за въвеждане на пазарни механизми. По тази причина преобладаваща част от изследователите търсят решения в либерализирането на пазара на електроенергия. Докторантът е взел отношение към тези изследвания, като изтъква предимства от прилагани практики на приватизация, както и недостатъци при прилагане на пазарни подходи в този специфичен сектор. На тази основа в дисертационния труд се отстоява тезата за приноса на енергийните борси за либерализиране на търговията и постигане на оптimalни ценови равнища.

3. Обемът на дисертационния труд е скромен и относително приемлив, и отговаря на вижданията на автора за включените в текста анализи.

4. В дисертационния труд са включени 11 таблици и 17 фигури. Чрез тях докторантът е систематизирал свои обобщения. Някои показатели не са достатъчно ясни (данъци и налози), би могло да се подходи по систематизирано към източниците – някои фигури са за подбрани страни, а след като се извеждат изводи за ЕС би следвало да е за всички държави. За определени икономически измервания би могло да се използват и по-дълги статистически редове.

5. В стилистично отношение дисертацията е добре написана. Авторът е използвал коректно и издържано научния апарат.

6. Докторантът е използвал информация от специализирани източници и конкретни изследвания и официални документи. Би могло да се предложат и по-подробни данни за потоците и обемите на търгуваната електроенергия, за да се изведе и ролята на борсите за нейната динамика.

7. При написването на дисертационния труд Иван Василев Иванов е спазил правилата на научната етика, позоването на авторови тези и позиции на международни експерти е коректно.

8. Авторефератът е с обем от 36 страници. Той дава обобщена представа за основните цели, задачи и методи на изследването. Подробно са представени и илюстрирани резултатите и основните изводи от анализа. Включена е справка за научните приноси и списъка на публикациите по дисертационния труд. Статиите и научните доклади са в сборници на докторанти на СА „Д.А.Ценов“ и представлят съществени части от дисертацията. Наред с това докторантът е представил декларация за оригиналност и достоверност, което съответства на академичната практика.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд.

1. В представеният дисертационен труд са систематизирани съществуващи подходи в енергийната политика на ЕС и важното място на търговията с електроенергия за икономиките на държавите от Съюза. Нов момент в тази насока на изследване са оценките за отражението на екологичния подход на ЕС към този важен сектор на европейската интеграция.

Съществено направление в изследването е функционирането на електроенергийния пазар и неговата значимост за интеграционния процес. Проследени са промените в производството на енергийния сектор и динамиката в потреблението на електроенергия в икономиките на Съюза. От тези позиции в дисертационния труд са систематизирани съвременните подходи в либерализирането на енергийния сектор на ЕС като авторът предлага и сравнения с други развити икономики в света.

Оценките за процесите на либерализация на енергийния сектор в сегмента на търговията с електроенергия се формулират от позициите на промените във вижданията за ролята на ЕС в опазването на околната среда и съдействие за устойчивост в общественото развитие. В дисертационния труд са направени оценки на прилаганите от различни държави модели и са изведени позитивните страни от въвеждането на пазарни механизми във високо монополизиран сектор на икономиката със силно външноикономическо въздействие.

Основно място в изследването е разработването на въпросите за функционирането на структурите на борсовата търговия на електроенергия. Предвид спецификата на този пазар и множеството фактори, които определят неговото функциониране. В дисертационния труд са формулирани изводи за прилаганите модели на организация и функционирането на енергийните борси в Европа, и тяхното въздействие върху пазара на електроенергия. Представени са оценки за трансграничната търговия и ролята на енергийните борси в търговията с електроенергия.

В дисертационния труд е предложен алгоритъм за оценка на въздействието на енергийните борси върху търговията с електроенергия в ЕС. Данните за индекса на въздействие на енергийните борси върху функционирането на енергийния пазар в ЕС са дали основание на автора да изведе тенденции за ценовите равнища при търговията с електроенергия.

Като цяло дисертационния труд доразвива подходи за оценка на въздействието на съвременните концепции за интеграционните процеси в ЕС. Докторантът предлага виждания и оценки за промените, които биха настъпили от прилаганите механизми за ограничаване въздействието върху климата и приносът на ЕС за намирането на оптimalни решения в тази насока.

2. Предвид актуалния характер на изследванията, свързани с функционирането на енергийната система на ЕС в условията на преход към декарбонизирана икономика и осъществяването на амбициите на „зелената сделка“, оценките на докторанта се присъединяват към дискусията за бъдещата ефективност на интеграционните процеси. Би могло да се приеме, че по нататъшното представяне на тези виждания на научни форуми ще позволяят на автора да апробира допълнително своите тези.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд.

Към дисертационния труд биха могли да се отправят и критични бележки, които по-скоро биха подпомогнали автора в неговата бъдеща работа.

На първо място, би следвало наред с проследяване на развитието на енергийната политика на ЕС, да се изтъкнат нейните цели, дефинирани в чл. 194 от ДФЕС. Наред с това би могло да се покажат и трите етапа – енергийни пакети, които са част и от законодателството в България. В него е регламентирана и търговията между големи производители и потребители на електроенергия.

На второ място, би могло да се представи и анализира по-цялостно пазара на електроенергия в ЕС – Electricity price statistics, където в сравнителен план може да се види мястото на България и държавите от Съюза в него (производството и потреблението на България, Германия и Франция са несъпоставими като величини фиг. 4). Относно спадането на цените, който авторът очаква – данните показват, че при цените на едро за определени периоди има известно спадане, но намаления на цените на дребно не се забелязват нито при домакинствата, нито при предприятието.

На трето място, не е представена трансграничната търговия с електроенергия – износ и внос, което на практика определя вътрешния пазар. Съществено място в нея имат трансевропейските енергийни мрежи (чл. 170 от ДФЕС), които осигуряват повишаване на капацитета за пренос и обмена на електрическа енергия и използването на капацитетите за производство. В този контекст не е доказано твърдението на стр. 112 „... скандинавските държави се свързаха със западноевропейския пазар на електроенергия чрез подводни кабели: електричеството тече между Германия и Дания от 2007 г. и между Нидерландия и Норвегия от 2011 г. За момента това е временно решение, тъй като системата не е много ефективна и изначало е проектирана като временно решение. През 2013 г. се присъедини и Австрия.“

Посочените критични бележки и препоръки не се отразяват върху количеството и качеството вече дефинираните резултати и приносни моменти.

V. Обобщено заключение и становище.

Представеният дисертационен труд изследва важни аспекти на функционирането на интеграционния механизъм на Европейския съюз – търговията с електроенергия на организираните пазари. Създаването на тези платформи съдейства за либерализирането на търговията и постигане на оптимални съотношения на цените между производителите и потребителите. Разработването на алгоритъм за оценка на въздействието на енергийните борси върху функционирането на енергийния пазар на ЕС е съществено постижение на докторанта.

Дисертационният труд на Иван Василев Иванов „ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ЕНЕРГИЙНИТЕ БОРСИ ВЪРХУ ФУНКЦИОНИРАНЕТО НА ЕНЕРГИЙНИЯ ПАЗАР В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ“ съдържа научни и научно-приложни приноси. Дисертацията отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, поради което предлагам на Уважаемото научно жури да присъди на Иван Василев Иванов образователна и научна степен „доктор“, професионално направление 3.8 Икономика, докторска програма Световно стопанство и международни икономически отношения.

12.05.2021 г.

Гр. София

Рецензент:

/Проф. д-р Е.Панушев/